

ORTAÖĞRETİM KURUMLARININ VE ÖZEL DERSHANELERİN KİMYA ÖĞRETİMİNE YÖNELİK KARŞILAŞTIRILMASI

COMPARISON OF SECONDARY EDUCATION FOUNDATIONS AND
PRIVATE EDUCATION INSTITUTIONS ACCORDING TO CHEMISTRY
TEACHING

Haluk ÖZMEN

KTÜ Fatih Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü 61335 Söğütlü-Trabzon-Türkiye

hozmen@ktu.edu.tr

Özet:

Bu çalışmada ortaöğretim kurumlarında ve dershanelerde verilen kimya öğretiminin karşılaştırılması ve öğrencilerin dershanelere yönelme sebeplerinin araştırılması amaçlanmıştır. Bu amaçla, özel durum yaklaşımı kapsamında veri toplamak için 22 sorudan oluşan bir anket geliştirilerek 100 öğrenciye uygulanmıştır. Ayrıca, ortaöğretim kurumlarında görev yapan toplam 8 kimya öğretmeni ile mülakatlar yapılmış ve 2 dershane, 2 okul öğretmenin dersleri gözlenmiştir. Araştırma sonucunda öğretmenlerin öğrencilerle birebir ilgilenmeleri ve dershanelerde uygulanan programların doğrudan ÖSS'ye yönelik olması gibi etkenler öğrencilerin özel dershanelere yönelme nedenleri olarak tespit edilmiştir.

Abstract :

The purpose of this study was to compare the teaching given in secondary education foundations and university entrance examination courses and to investigate the causes of the students attending these courses. For this purpose, a questionnaire consist of 22 items was developed and implemented to 100 students enrolled in the private education institutions (PEI). In addition, interviews were conducted to 8 chemistry teachers worked in schools, and 2 teachers from PEI, 2 teachers from schools were observed during in-class activities. As a result of the study, it is found out that students prefer private education institutions due to reasons such as teachers' interaction with students individually, the program applied in the study are directly related to the University Selection Examination..

Key Words: Chemistry Teaching, Private Education Institutions, Secondary Education Foundations

Anahtar Sözcükler: Ders Kimya Öğretimi, Özel Dershaneler, Ortaöğretim Kurumları

GİRİŞ

Bir ülkenin kalkınmışlık düzeyi sahip olduğu nitelikli insan gücü ile ölçülebilir. Nitelikli insan gücü yetiştirmede en önemli görev şüphesiz eğitim kurumlarına düşmektedir. Bireylerin kendilerine güvenli bir gelecek sağlamaları ve hayatlarına yön verebilmeleri için iyi bir eğitim almaları ve iyi bir iş sahibi olmaları gerekmektedir.

Ülkemizde her yıl üniversitelere yerleştirilen öğrenci sayısının sınava giren öğrenci sayısına göre çok düşük olması, öğrenciler arasında büyük bir rekabet ortaya çıkarmaktadır. Bu rekabette başarılı olabilmek için öğrenciler, özellikle ortaöğretimdeki konuların tümünü toplu halde bir yıl içerisinde veren ve test çözme konusunda öğrencilere çok daha fazla olanak sağlayan dershanelere devam etmektedir (Yiğit ve Akdeniz, 2001). Öğrencileri sınava hazırlamayı kuruluş amacı kabul eden özel dershaneler, eğitim sistemimizin bir parçasıdır. Yapılan öğretimin soru çözme ağırlıklı ve test tekniğini öğretmeye yönelik olduğu, problemlere kısa vadeli çözümler sunduğu bilinmesine ve velilere büyük ekonomik yük oluşturmasına rağmen dershaneler hala çok rağbet görmektedir. ÖSS ile temel kavramları bilme ve yorumlama davranışlarının ölçülmesi gibi genel yetenek değerlendirilmesi amaçlanmasına rağmen, yine de öğrencilerin büyük bir çoğunluğu dershanelere yönelmektedir (Yiğit ve Akdeniz, 2001).

Morgil, Yılmaz ve Geban (2000) tarafından üniversiteye girişte özel dershanelerin etkilerini belirleyebilmek için Türkiye'nin her bölgesinden birer tane olmak üzere seçilen toplam yedi dershaneye devam eden 314 lise son

sınıf öğrencisi üzerinde yapılan çalışmada, öğrencilerin Haziran 2000 ÖSS sınav sonuç puanları, özel dershanelerin yaptıkları ara deneme sınav sonuç puanları ve Özel Dershaneler Birliği (ÖZ-DE-BİR) tarafından yapılan ÖSS deneme sınav sonuç puanları kullanılmıştır. Verilerin değerlendirilmesi sonucunda, özel dershanelerde yapılan eğitim sürecinde öğrenci başarısının arttığı, deneme sınavı ve öğrenci seçme sınavı (ÖSS) sonuçları arasında anlamlı bir ilişki olduğu ve çalışmanın yürütüldüğü coğrafi bölgelerde farklı sonuçların ortaya çıktığı saptanmıştır.

Yiğit ve Akdeniz'in (2001) lise fen grubu öğrencilerinin özel dershanelere yönelme nedenlerini öğretmen ve öğrenci görüşlerine göre belirlemek amacıyla gerçekleştirdikleri çalışmada, dershaneye devam eden 200 öğrenciye anket uygulanmış, sekiz öğretmen ile mülakat yürütülmüş ve yirmi öğretmenin dersi gözlenmiştir. Bulguların değerlendirilmesi sonucu, dershane öğretmenlerinin kendilerini geliştirmeleri, öğrencilerle birebir ilgilenmeleri ve dershanelerde uygulanan programların ÖSS'ye doğrudan yönelik olması gibi etkenler öğrencilerin özel dershanelere yönelme nedenleri olarak tespit edilmiştir.

Kete, Ok ve Özdemir (2000) tarafından dershane ve okullarda biyoloji eğitiminin karşılaştırılması amacıyla yapılan bir çalışmada, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı ortaöğretim kurumlarının eğitiminin yeterli olup olmadığı ve dershanelerin eğitime katkısının ne düzeyde olduğu ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Bu amaçla veri toplamak üzere bir anket geliştirilmiş ve üniversiteye hazırlık kurslarına giden öğrencilere, okul ile dershaneye yönelik sorular sorulmuştur. Elde edilen verilerin değerlendirilmesi

sonucunda, öğretim programlarının gözden geçirilmesi gerektiği, ortaöğretim kurumlarında dersanelere benzer şekilde üniversiteye hazırlık kurslarının açılması veya ek derslerle ve test çözümleri ile öğrencilerin takviye edilmesi gerektiği, bilgiyi pekiştirme, konuları kavrama ve başarıyı artırma için okullardaki ders saatlerinin arttırılması gerektiği gibi sonuçlar elde edilmiştir.

Umay'ın (2000) matematik öğretiminde okul ve dersane eğitiminin karşılaştırılması amacıyla yaptığı bir başka çalışmada, okulun ve dershanenin amaçları, okul ve dersane eğitimlerinin içerikleri arasındaki farklılıklar ve öğrenme öğretme süreci açısından okul ve dershanenin farklılıkları belirlenmeye çalışmıştır. Çalışma sonucunda dersanelerde öğrencilere analitik düşünmenin değil, sınavda çıkabilecek problemlerin olası çözüm kalıplarının öğretildiği ve öğrencilerin de buna önem veren öğretmenler istedikleri belirlenmiştir. Ayrıca dersanelerin öğretimi ticari bir amaçla gerçekleştirmelerinin kurum olarak kendi amaçlarından uzaklaşmalarına yol açtığı ifade edilmiştir.

Genel olarak dersanelerin öğretim sürecinde öğrencilere kalıcı bilgi kazandırma konusunda yeterli olmadığı ve problemlere geçici çözüm yolları oluşturdukları ilgili çevreler tarafından belirtildiği halde, ülkemizde özellikle ortaöğretim düzeyindeki pek çok öğrenci dersanelere gitmektedir. Bu çalışma, öğrencilerin dersaneleri tercih etme sebeplerinin ortaya konmasını ve kimya öğretimi açısından ortaöğretim kurumları ve dersaneler arasındaki farklılıkların ortaya çıkarılmasını amaçlamaktadır.

YÖNTEM

Bu çalışmada, araştırılan problemin bir yönünün derinlemesine ve kısa sürede çalışılmasına olanak sağlaması nedeniyle bireysel yürütülen çalışmalar için son derece uygun olan, özel durum yaklaşımı kullanılmıştır. Bu yaklaşımın araştırma metodlarının tümünün aynı anda kullanılmasına olanak sağlaması, incelenen olay hakkında derinlemesine bilgi elde edilmesine imkan vermektedir (Yin, 1989). Yaklaşımın kurucularından olan Stake (1976) yaklaşımı sınırları kesinlikle belirlenmiş olan uygun bir durumu bütünüyle incelemek olarak tanımlamaktadır. Bu çalışma, özel bir durumun ele alınması ve ayrıntılı olarak incelenmeye çalışılması yönüyle özel durum yaklaşımı kapsamında ele alınmış ve yürütülmüştür.

2. 1. Örneklem

Trabzon ilinden iki lisede fen bilimleri alanında öğrenim gören öğrenciler arasından rastgele seçilmiş 100 öğrenci bu çalışmanın öğrenci örneklemini oluşturmaktadır. Ayrıca, bu okullarda görev yapan toplam 8 kimya öğretmeni ile mülakatlar yürütülmüş, dershanede ve okulda görev yapan 4'er öğretmenin sınıflarında ikişer ders saati informal gözlem yapılmıştır.

2. 2. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak iki bölümden oluşan bir anket geliştirilmiştir. Anketin birinci bölümünde 20 madde yer almaktadır ve öğrencilerden verilen maddelere "evet", "hayır" veya "kısmen" şeklinde cevap vermeleri istenmiştir. İkinci bölümde yer alan iki sorunun ilki okullarda ve dersanelerdeki kimya derslerinde öğretmenlerin yaptıkları etkinlikleri belirlemek amacıyla hazırlanmış ve

“evet” veya “hayır” şeklinde cevap verilmesi istenen 8 madde içermektedir. İkinci soru ise öğrencilerin dershanelere gidiş sebeplerini ve bu sebeplerdeki öncelik sırasını belirlemek için öğrencilerin sıralama yapmalarına uygun olarak hazırlanmış 10 madde içermektedir. Anketin tümü 38 madde içermekte olup, geçerliği fen eğitimi alanında çalışan 6 öğretim elemanı ve 8 kimya öğretmeninden faydalanılarak sağlanmıştır.

Ayrıca, çalışma kapsamında 8 kimya öğretmeni ile yarı yapılandırılmış mülakat yürütülmüş ve öğretmenlerin dersane ve okuldaki eğitim konusundaki görüşleri alınmaya çalışılmıştır. Mülakatta öğretmenlere 5 soru yöneltilmiştir. Elde edilen bulguların güvenilirliğini sağlamak amacıyla, ikisi ortaöğretimde, ikisi dershanede görev yapan toplam 4 öğretmenin derslerinde her bir öğretmen için iki saat olmak üzere toplam sekiz ders saati informal gözlem yapılmıştır.

2. 3. Verilerin Analizi

Anket bulgularının analizinde, anketin ilk bölümünde, her bir anket maddesine verilen evet, hayır ve kısmen şeklindeki cevaplar frekanslandırılmış ve yüzde oranları hesaplanmıştır. Anketin ikinci bölümündeki ilk soruda, birinci bölüme benzer şekilde evet ve hayır cevapları frekanslandırılmış ve yüzde oranları hesaplanmış, ikinci soruda ise, her bir madde için önem derecesi hesaplanarak sunulmuştur.

Mülakat bulgularının analizinde, öğretmenlerin kendilerine yöneltilen

sorulara verdikleri benzer cevaplar genel ifadeler haline getirilmiş, farklı veya ilginç cevaplar ise değiştirilmeden kendi ifadeleri ile farklı bir yazı tipi kullanılarak bulgular kısmında sunulmuştur.

Araştırmada yapılan gözlemler informal nitelikte olup, gözlem sırasında araştırmacı tarafından notlar alınmıştır. Araştırma verilerinin analizi aşamasındagözlem notları da incelenmiş ve özellikle tartışma bölümünde anket bulgularını desteklemek amacıyla kullanılmıştır.

BULGULAR

Seçilen liselerde bulunan 100 öğrenciye uygulanan anket, seçilen iki lisede görev yapan 8 kimya öğretmeni ile yapılan mülakat ve okullardaki ve dershanelerdeki derslerin gözlenmesinden elde edilen bulgular aşağıda verilmiştir.

3. 1. Anketlerden Elde Edilen Bulgular

Araştırma kapsamında öğrencilere uygulanan anketin ilk bölümünden elde edilen bulgular Tablo 1’de verilmektedir. Bu bölümde öğrencilerden maddelere “Evet”, “Hayır” veya “Kısmen” şeklinde cevap vermeleri istenmiştir. Örneklemdeki öğrenci sayısı 100 olduğu için, frekans ve yüzde değerleri aynıdır. Bu nedenle verilerin sunumunda tek sütun kullanılarak, f ve % değerleri aynı sütun içerisinde verilmiştir.

Maddeler	Evet	Hayır	Kısmen
	f, %	f, %	f, %
Okuldaki kimya derslerinde ezberciliğe yönelik bir sistem varken, dershanede mantık ve yoruma önem veriliyor.	29	43	28
Okuldaki kimya derslerinde temel eğitimi alıyorum, dershanede ise pratiklik becerisi kazanıyorum.	67	9	24
Konu anlatımı ve pratiklik açısından okul ve dersane arasında bir fark olmadığını düşünüyorum.	10	67	23
Okulda hiç kimya öğrenmesem bile dershanede verilen kimya bilgisi başarılı olmam için yeterli olur.	27	39	34
Dershaneye gitmeden de üniversite sınavında başarılı olabileceğime inanıyorum.	10	60	30
Dershaneye gitmezsem kesinlikle üniversite sınavında başarılı olamam.	31	39	30
Dershanedeki kimya dersleri sayesinde okuldaki kimya derslerinde daha başarılı oluyorum.	58	15	27
Dershanedeki kimya derslerinin okuldaki kimya derslerindeki başarıma herhangi bir etkisi yoktur.	7	88	5
Okullardaki kimya dersi uygulamalarının yetersiz olduğunu düşünüyorum.	26	45	29
Dershanedeki kimya dersi uygulamalarının yeterli olduğunu düşünüyorum.	53	17	30
Okullarda yapılan kimya dersleri kalıcı bilgi oluşturmada oldukça etkilidir.	41	22	37
Dershanede verilen kimya dersleri kalıcı bilgi oluşturmada oldukça etkilidir.	48	6	46
Okulda verilen kimya bilgileri ileriye dönüktür.	35	25	40
Dershanede verilen kimya bilgileri ileriye dönüktür.	58	6	36
Okuldaki kimya derslerinde görsel araç gereçler sıkça kullanılmaktadır.	15	54	31
Dershanedeki kimya derslerinde görsel araç gereçler sıkça kullanılmaktadır.	4	86	10
Dershanedeki kimya derslerinde kullandığımız kitapları okuldaki kimya kitaplarına göre çok daha faydalı buluyorum.	52	29	19
Dershanede verilen kimya derslerinde öğretmenlerin kullandıkları öğretim yöntemlerinin okuldakine göre daha etkili olduğunu düşünüyorum.	56	22	22
Okuldaki kimya derslerinde çok sıkılıyorum.	26	49	25
Dershanedeki kimya derslerinde çok sıkılıyorum.	14	70	16

Tablo 1. Anketin ilk bölümünden elde edilen bulgular (N=100)

Tablo 1’den görüldüğü gibi, öğrencilerin %67’si okuldaki kimya derslerinde temel eğitimi aldıklarını, dershanede ise test tekniği konusunda beceri kazandıklarını belirtmektedir. Öğrencilerin %9’unun bu görüşe katılmadığı, %24’ünün ise bu görüşü kısmen doğru bulduğu belirlenmiştir.

Dershanedeki kimya derslerinin, okulda başarılı olmayı sağladığı görüşü örneklemin %58’i tarafından kabul edilmiş, %15’i bu görüşü kabul etmemiş ve %27’si ise kısmen kabul etmiştir. “Dershanedeki

kimya derslerinin okuldaki kimya derslerindeki başarıma herhangi bir etkisi yoktur” görüşüne ise öğrencilerin %7’si katılırken, %88 gibi büyük bir çoğunluğu bu görüşü kabul etmemektedir.

Dershanedeki kimya derslerinde araç-gereç kullanımı ile ilgili maddeye öğrencilerin %86’sı kullanılmadığı şeklinde cevap vermiştir.

Araştırma kapsamında öğrencilere uygulanan anketin ikinci bölümünde yer alan ilk sorudan elde edilen bulgular Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Okullarda ve dershanelerde kimya derslerinde yürütülen faaliyetler (N= 100)

Maddeler	Okul		Dershane	
	Evet	Hayır	Evet	Hayır
	f, %	f, %	f, %	f, %
Konular özet bilgiler şeklinde not tutturuluyor.	76	24	74	26
Konu anlatımına soru çözümünden daha fazla önem veriliyor	66	34	18	82
Sürekli öğretmen ders anlatıyor, öğrenciler dinliyor.	36	64	26	74
Bol bol test soruları çözülüyor	20	80	85	15
Konular anlaşılardan geçilmiyor.	49	51	70	30
Öğretmen her öğrenciye özel ilgi gösterip, sorular için zaman ayırıyor.	26	74	72	28
Konular zaman zaman öğrencilere anlatılıyor.	22	78	8	92
Ödev ve araştırma çalışmaları yaptırılıyor.	52	48	8	92

Tablo 2’den de görüldüğü gibi, dershanedeki kimya derslerinde yürütülen faaliyetler yüzdeliklerine göre, bol bol test soruları çözülmesi, konuların özel bilgiler şeklinde not tutturulması, öğretmenin her öğrenciye özel ilgi gösterip soruları için zaman ayırması ve konuların anlaşılardan geçilmemesi şeklinde sıralanmıştır. Bu sıralama okullar için ise, konuların özel

bilgiler şeklinde not tutturulması, konu anlatımına soru çözümünden daha fazla önem verilmesi, ödev ve araştırma çalışmalarının yaptırılması ve konuların anlaşılardan geçilmemesi şeklindedir. Anketin son sorusunda öğrencilerden dershaneye gitme sebeplerini önem sırasına göre listelemeleri istenmiştir. Elde edilen bulgular Tablo 3’de verilmektedir.

Tablo 3. Öğrencilerin dershaneye gitme sebeplerinin önem sırasına göre dağılımı

(N=100)

Dershaneye gitme nedenleri	Önem derecesine göre sıralama										Ö. D.*
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	
Doküman bolluğu	-	2	2	2	-	4	2	4	17	67	9. 11
Sınıf ortamındaki huzur	1	4	-	-	8	15	8	16	39	9	7. 64
Öğretmenlerle rahat iletişim kurma	-	2	7	8	15	18	22	19	6	3	6. 30
Arkadaşlarının gidiyor olması	1	3	11	13	10	13	18	18	9	4	6. 11
Deneme sınavlarının yapılması	-	4	15	17	13	10	16	16	8	1	5. 68
Öğrencilerle birebir ilgilenilmesi	3	6	11	12	20	18	16	6	3	5	5. 41
Okuldaki dersleri pekiştirme	7	12	15	19	8	5	5	7	13	9	5. 20
İşin daha fazla ciddiye alınması	4	24	16	9	16	10	7	10	3	1	4. 42
Konuların sınava yönelik olması	8	32	20	16	8	6	5	2	2	1	3. 51
İyi bir üniversite kazanma isteği	76	11	3	4	2	1	1	2	-	-	1. 62

*Ö. D: Önem derecesi

Tablo 3’de görüldüğü gibi, öğrencilerin dershaneye gitme nedenleri ile ilgili yaptıkları sıralama, döküman bolluğu ilk sırada olacak şekilde başlamış ve daha iyi bir üniversiteyi kazanma isteği ile son bulmuştur. Bu sıralama yapılan önem derecesi hesaplamaları dikkate alınarak yapılmıştır. Örneğin, döküman bolluğu ile ilgili olarak önem derecesi hesaplaması;
[(1x0)+(2x2)+(3x2)+(4x2)+(5x0)+(6x4)+(7x2)+(8x4)+(9x17)+(10x67)]/100=9.
11 şeklinde yapılmıştır.

3. 2. Mülakatlardan Elde Edilen Bulgular

Çalışma kapsamında öğretmenlerle yapılan yarı yapılandırılmış mülakatlarda iki ayrı okulda görev yapan 8 kimya öğretmenine toplam 5 soru sorulmuş ve verdikleri cevaplar değiştirilmeden kaydedilmiştir. Mülakatlardan elde edilen bulgular aşağıda sunulmuştur.

Öğretmenlere mülakatta yöneltilen “*Okullarda ve dershanelerde yapılan kimya öğretimi hakkında ne düşünüyorsunuz?*” şeklindeki soruya, mülakata katılan bütün öğretmenler okulda yapılan kimya öğretiminin öğrenciler için temel oluşturduğu ve okulun öğrenciyi kavramsal düzeyde bilgilendirme konusunda dershaneden daha üstün bir kimya öğretimi verdiği şeklinde cevap vermişlerdir. Öğretmenlerden birisinin bu konuda verdiği cevap “...sadece soru çözümü ile kimya öğretmek mümkün değildir” şeklinde olmuştur. Ayrıca öğretmenlerin çoğunluğunun dershanede yapılan soru çözmeye dayalı öğretimin kimya öğrenmek için uygun bir yol olmayacağını savundukları belirlenmiştir.

“*Dershanelerin gerekliliği konusundaki düşünceleriniz nedir?*”

şeklindeki soruya öğretmenlerin tümü gerekli olduğu yönünde cevaplar vermişlerdir. Öğretmenler dershanelerde yapılan öğretimin öğrencilere bilgi, soru çözmeye hız ve başarı için cesaret verdiğini belirtmektedirler. Bu konuyla ilgili olarak bir öğretmen; “... bir yarışma varsa, herkes daha iyi olmak istiyorsa, daha iyi hazırlanma ihtiyacı da olacaktır. Üniversite sınavında öğrencilerden 180 dakikada 180 soru cevaplamaları istenmekte ve hızlı ve doğru cevaplayanlar başarılı olmaktadır. Okulda bu hıza ulaşamayan öğrencinin bu donanımları dershaneden alması çok doğaldır” şeklinde bir açıklamada bulunmuştur. “Okulda öğrencilere bu yönde de yardımda bulunulması mümkün değil midir?” şeklinde devam eden soruda öğretmenler özellikle öğretim programının yoğunluğundan ve ders dışı laboratuvar etkinliklerinin de kimya için önemli olmasından dolayı soru çözümüne yeterince zaman ayıramadıklarını belirtmişlerdir.

“*Öğrenciler neden dershaneye gitmeden başarılı olamayacaklarına inanıyorlar?*” şeklindeki soruyu öğretmenler; dershanedeki derslerin sadece üniversite sınavına yönelik olması, öğrencilerin arkadaşlarının dershaneye gitmesinden etkilenmesi ve öğrencilerdeki özgüven eksikliği gibi nedenleri örnek vererek cevaplandırmışlardır. Ayrıca öğretmenlerden 2 tanesi toplumun öğrencilere bu yönde bir baskısının söz konusu olduğunu, 5 öğretmen ise, ailelerin çocuklarının dershaneye gitmeden sınavda başarılı olamayacakları düşüncesiyle çocuklarını dershanelere gönderdiklerini ifade etmişlerdir.

“*Üniversite sınavında soru sorulmayacak konulara öğrencilerin ilgi duymamalarının dersinize etkileri nelerdir?*” şeklindeki soruya mülakata

katılan öğretmenlerin verdikleri bazı cevaplar şu şekildedir. “...dikkatlerini konu üzerine toplamak çok güçleşiyor.”, “...dersi dinlemek istemiyorlar, böyle olunca da ders anlatma isteğim azalıyor.”, “...öğrencilerin etkin olduğu bir ders işleyemiyorum. Derse katılmak istemiyorlar, ben de anlatıp geçmek zorunda kalıyorum.”, “...anlatacağım konuya hazırlıksız geliyorlar, dersimi ve beni olumsuz yönde etkiliyorlar.”, “...özellikle lise son sınıf öğrencileri üniversite sınavında sorulmayacak konuların işlendiği derslerde başka derslere ait testleri çözüyorlar, sınıfta tek başıma dersi işliyorum sanki...”. Öğretmenlerin tümü üniversite sınav sisteminin bir an önce gözden geçirilmesi ve okulda yapılan öğretimin sınav açısından önemli hale getirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

“Liselerin dershanelerin yerini de tutabilir hale gelmesi konusunda neler yapılabilir?” şeklindeki soruya öğretmenler; “...ders saatleri yeterli olursa okul dershanelerin verdiği hizmetleri de verebilir. Bunun için okullara ek kadrolar ve dökümanların da sağlanması gerekir...”, “...öğrencilerin okula ve dershaneye farklı bakış açılarıyla gelmelerinden dolayı yeterli zaman olsa bile okul dershanenin yerini dolduramaz...”, “...bence okul da dersane de birbirinin yerini alamaz. Bu tamamen öğrencilerin bakış açılarıyla ilgili...” şeklinde cevaplar vermişlerdir. Okullarda görev yapan öğretmenler yeterli ders saati, yeterli kadro ve yeterli dökümanla okulun dershanede verilen eğitimi de verebileceğini düşünmekte, okulda yapılan öğretim olmadan dershanelerin başarılı olamayacağını, çünkü dershanelerin okulda öğretilen bilgileri tekrar etmekle yetindiklerini, ilave

olarak bol miktarda soru çözdüklerini belirtmektedirler.

3. 3. Gözlemlerden Elde Edilen Bulgular

Hem dershanelerde hem de okulda yapılan gözlemlerde, dershanelerde yürütülen kimya öğretimi sırasında öğretmenlerin üniversite sınavında çıkma ihtimali olan bilgileri çok kısa ve öz bir şekilde anlattıkları ve not ettirdikleri, sınavda sorulma ihtimali olmayan konulara hiç değinmedikleri ve konunun anlatımı bittikten sonra, konuyla ilgili çok sayıda soru çözümü yaptıkları belirlenmiştir. Okullarda yapılan gözlemlerde ise, öğretmenlerin öğretim programında yer alan bütün konuları anlattıkları, deney ve etkinlikler düzenledikleri belirlenmiştir. Özellikle deney ve etkinliklerin okuldaki kimya öğretiminde önemsendiği gözlenmiş, dershanelerde yapılan gözlemler sırasında ise deneysel uygulamaların yapıldığına tanık olunmamıştır. Ayrıca, okullarda yapılan deneysel bazı uygulamaların dershanelerin işini kolaylaştırdığı, çünkü dersane öğretmenlerinin okulda yapılan bir çok uygulamayı örnek olarak verdikleri belirlenmiştir. Gözlemlerden elde edilen önemli bir veri de sınıflardaki öğrenci sayıları ile ilgilidir. Okullardaki sınıflarda bulunan öğrenci sayıları 35-45 arasında değişirken, dershanelerde sınıflarda en fazla 25 öğrenci bulunduğu belirlenmiştir.

TARTIŞMA

Kimya öğretiminde okul ve dersane arasındaki farkları ve bu farkların öğrenci ve öğretmenleri nasıl etkilediğini belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmada, öncelikle öğrencilerin bakış açısından kimya öğretimindeki

farklılıklar belirlenmeye çalışılmıştır. Bu amaçla öğrencilere öncelikle kimya derslerinin işlenişindeki farklılıklar sorulmuştur. Tablo 1'e bakıldığında öğrencilerin dershanedeki derslerde mantık ve yoruma önem verildiğini, lisede ise ezberciliğe yönelik bir sistem olduğunu belirttikleri görülmektedir. Oysaki dershanede verilen derslerin konuların ayrıntısına pek inmediği ve ağırlıklı olarak soru çözümüne yönelik pratik bilgilerin verildiği yapılan informal gözlemler sırasında tespit edilmiştir. Ülkemizde dershanelere yönelik yapılan araştırma sonuçları da bu bulguyu desteklemektedir. Nitekim Bayırlı, Sürücü ve Öçsoy (1994) yaptıkları bir çalışmada, öğretmenlerin genellikle düz anlatım ve soru-cevap yöntemlerini kullandıklarını, öğrencide hedeflenen davranış değişikliğine bakılmadan soru çözümüne geçildiğini ve anlatılan konu ile ilgili üniversite giriş sınavında çıkmış soruları, özellikleri ve en kısa çözüm tekniklerini öğrettiklerini belirlemişlerdir.

Öğrencilerin okulda kazandıkları bilgilerin dersane öğretmenlerinin işini oldukça kolaylaştırdığı yapılan sınıf gözlemleri sırasında tespit edilen durumlardan birisidir. Örneğin öğretmen deney yapmaya hiç gerek duymadan okulda yapılmış olan bir örnek deney veya etkinlik üzerinden anlatacaklarını kolaylıkla vermektedir. Dershanelerde öğrenci sayısının ve öğretilecek içeriğin azlığından dolayı öğretmenler derslerde öğrencilere daha yakın ilgi gösterebilmekte ve anlaşılmayan hususlar üzerinde tekrar tekrar durmaktadır. Hatta öğrencilerin ders aralarında ve ders dışı zamanlarda da öğretmenlerin yanına çok rahatlıkla gidebildiği ve yardım alabildiği gözlemlenmiştir. Ayrıca dershanelerde öğretmenlerin boş zamanlarında bireysel olarak veya grup halinde

öğrencilerle konu tekrarı yaptıkları ve okuldaki derslerde karşılaştıkları anlama güçlüklerini gidermede öğrencilere yardımcı oldukları gözlenmiştir. Okulda ise öğrenciler böyle bir olanak bulamamakta, bunun sonucu olarak da dershanedeki dersleri daha iyi bulmaktadırlar. Öğrencilerin %67 gibi büyük bir çoğunluğu kimya dersi için gerekli temel bilgileri okulda aldıklarını, üniversite sınavında ihtiyaç duydukları soru çözme becerisini ise dersanelerde kazandıklarını belirtmişlerdir. Buradan da anlaşılacağı gibi okuldaki kimya dersleri temel kimya bilgisi için yeterli görülürken, ancak problem çözme becerisi gibi özellikleri kazandırmada okullar yetersiz kalmaktadır.

Okullardaki kimya derslerinde verilen bilgilerin ileriye dönük olmadığını düşünen öğrenciler, dersanelerdeki derslerde verilen bilgilerin ise ileriye yönelik olduğunu ifade etmişlerdir. Tablo 1'de görüldüğü üzere, okullardaki kimya derslerini kalıcı bilgi oluşturmada etkili bulmayan öğrencilerin çoğunluğu dershanedeki dersleri ise kalıcı bilgi oluşturmada etkili bulmaktadır. Öğrencilerin bu şekilde düşünmelerinde üniversite sınavının büyük bir etkisi olduğu anlaşılmaktadır. Öğretmenlerle yapılan mülakatlarda öğrencilerin üniversite sınavında sorulmayacak konuların işlendiği derslerde dersi yeterince dinlemedikleri ve sınava yönelik test çözmek istedikleri belirlenmiştir. Bu duruma yapılan sınıf içi gözlemlerde de tanık olunmuştur. Buradan da anlaşılacağı gibi öğrenciler yalnızca sınava yönelik bilgileri ileriye dönük bilgi olarak düşünmektedirler. Sınavda istenmeyecek herhangi bir bilginin ise öğrencilerin ilgisini yeterince çekmediği görülmektedir. Okul öğretmenlerinin özellikle sınavda soru sorulmayacak

konuların anlatıldığı derslerde öğrencilerin dikkatini konulara çekmekte oldukça zorlandıkları hem öğretmenlerle yapılan mülakatlarda ifade edilmiş, hem de derslerde yapılan gözlemlerde belirlenmiştir. Buna karşılık, derslerdeki derslerde öğrencilerin büyük bir kısmı dersi büyük bir dikkatle dinlemekte, öğrencilerin dikkatini çekmek için öğretmenin özel bir çaba harcamasına gerek kalmamaktadır.

Tablo 1'deki son iki maddeye bakıldığında, öğrencilerin %49'unun okuldaki kimya derslerinde sıkılmadığını, %70'inin ise derslerdeki derslerde sıkılmadığını belirttiği görülmektedir. Aradaki farka bakarak öğrencilerin okuldaki derslerde daha fazla sıkıldıklarını söylemek mümkündür. Ders işleniş sırasında yürütülen faaliyetlerin araştırıldığı Tablo 2'ye bakıldığında, derslerdeki kimya derslerinde konuların özet bilgiler halinde not tutturulması, bol bol test sorularının çözülmesi, öğretmenin her öğrenciye özel ilgi göstermesi ve öğrencilerin soruları için zaman ayrılması gibi etkinliklerin ön plana çıktığı görülmektedir. Bütün bu etkinlikler öğrencilerin üniversite sınavındaki beklentilerini karşılamaya yönelik olduğu için öğrenciler derslerdeki derslerden daha fazla zevk aldıklarını ifade etmektedirler. Derslerdeki sınıfların öğrenci sayısı bakımından kalabalık olmayışı öğretmenlerin işini daha da kolaylaştırmaktadır.

Tablo 1'de görüldüğü gibi, öğrencilerin %58'i derslerdeki kimya dersleri sayesinde okuldaki derslerde daha başarılı olduklarını belirtmektedirler. Öğrenciler derslerde okuldaki derslerde gördükleri konuları tekrar etme şansı bulmaktadırlar. Ayrıca, derslerdeki soru çözümüne

önem verilmesi ve öğrencilerin konularla ilgili hızlı soru çözme becerisi kazanmaları nedeniyle, soru çözme açısından bakıldığında daha başarılı oldukları görülmektedir. Derslerde yapılan kimya öğretimine bakıldığında, konuların kavratılması, problem kurgusu ve mantıkla açıklanan çözüm süreci yerine, sınavda çıkabileceği düşünülen problemlerin olası çözüm kalıplarının ezberletilmekte olduğu görülmektedir (Bayırlı, Sürücü & Öçsoy, 1994). Bu kalıpları farklı problemlerin çözümüne uygulayabilen öğrenciler sınavda daha başarılı olmaktadır. Üniversite sınav sisteminin öğrencilerdeki kavramsal düzeydeki anlamalar yerine, soru çözebilme becerisini ölçen yapısı devam ettiği sürece, derslerde de bu işlevlerini devam ettireceklerdir. Ancak hem öğretmenlerin görüşleri, hem derslerde yapılan gözlemler, hem de araştırmacının kendi fakültesinde özellikle birinci sınıf öğrencilerine yönelik derslerdeki deneyimleri, öğrencilerin soru çözme becerisinin yüksek olduğunu, fakat çözümün arkasındaki mantığı anlama ve açıklama becerilerinin oldukça zayıf olduğunu göstermektedir. Bu zayıflık özellikle tek sınav sistemine geçiş sonrasında gelen öğrencilerde çok daha belirgin olarak göze çarpmaktadır. Konuyla ilgili Morgil, Yılmaz, Özcan ve Erökten (2000) 1999-2000 yılında fizik, kimya ve biyoloji ile ilgili bir yüksek öğretim programına gelen öğrencilerin kimya bilgilerinin düzeyinin saptanması amacıyla yapılan bir çalışmada, öğrencilerin kimya öğretim programı çerçevesinde bilgileri ölçülmüş ve yapılan değerlendirme sonucunda kimya konuları ile ilgili önemli eksiklikleri olduğu belirlenmiştir. Özellikle derslerdeki çok fazla sayıda soru çözmeleri öğrencilerin sınavdaki

başarısını arttırmakta (Baykul, 1989; Morgil, Yılmaz & Geban, 2000; Morgil, Yılmaz, Seçken & Erökten, 2000), fakat istenen düzeyde bilgiye sahip olmalarını sağlayamamaktadır. Bütün bunlar hem üniversite sınav sisteminin yapısıyla ilgili, hem de sadece ÖSS sınavıyla üniversiteye öğrenci alınmasının ne derece doğru bir seçim olduğuyla ilgili tartışmalara yol açmaktadır. Nitekim Doymuş, Canpolat, Pınarbaşı ve Bayrakçeken (1999) tarafından yapılan bir çalışmada, ÖSS soruları ile ölçülen davranışların eğitim fakültelerinin ilgili programları tarafından takip edilip değerlendirilmesi zorunluluğu ortaya çıkmıştır.

Öğretmenlerin kişisel ve mesleki özellikleriyle derslerdeki uygulamaları da dershanede ve okulda yapılan kimya öğretiminin niteliğini büyük ölçüde etkilemektedir. Özellikle okullarda görev yapan öğretmenlerin dershanede verilen maaşın daha tatmin edici olması nedeniyle dershanelere geçtikleri bilinmektedir. Dershanelerde çalışan öğretmenlerin profiline bakıldığında, sayıları az olmakla birlikte emekli öğretmenlerden, okuldan istifa ederek gelen öğretmenlerden ve yeni mezun öğretmenlerden oluştuğu görülmektedir. Bu durum dershane gözlemleri süresince öğretmenlerle yapılan informal mülakatlar sırasında da doğrulanmıştır. Bu öğretmenlerden yeni mezun olanların genellikle etüt derslerinde soru çözme amaçlı olarak görevlendirildikleri ve düşük ücretlerle çalıştıkları ve ancak birkaç yıl deneyim kazandıktan sonra formal anlamda derslere girmeye başladıkları da bilinmektedir. Dershane gözlemleri de durumun böyle olduğunu göstermektedir. Bunun sonucunda da dershanelerde genel olarak öğrencilerle iletişimi iyi olan, dershanecilik konusunda kendisini yetiştirmiş, ÖSS sınav sistemini ve

çıkabilecek soru tarzını daha iyi bilen öğretmenler görev yapmaktadır. Şüphesiz ki, dershanede görev yapan öğretmenlerin maddi anlamda kendilerini tatmin edebilecek ücretler almaları da dershaneleri tercih etmelerinde etkili olmaktadır. Öğrencilerin dershaneleri tercih nedenleri ve önem sıralarının belirlenmeye çalışıldığı ikinci bölümün ikinci sorusunda, Tablo 3'ten görüldüğü gibi, öğrenciler döküman bolluğunu dershaneyi tercih sebeplerinde ilk sıraya koymuşlardır. Dershanelerde sınıf ortamındaki huzur ve öğretmenlerle rahat iletişim kurma ise bu sıralamada ikinci ve üçüncü sırayı alırken, iyi bir üniversite kazanma isteği ise son sırayı almıştır. Dershanelerin öğrencileri üniversiteye hazırlamaya yönelik faaliyetler yürüten kurumlar oldukları ve öğrencilerin dershaneleri üniversiteye hazırlıkta bir adım daha öne geçmek amacıyla kullandıkları düşünüldüğünde, özellikle bu bulgu oldukça ilginçtir.

SONUÇLAR ve ÖNERİLER

Çalışmada elde edilen bulguların değerlendirilmesiyle aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

Ortaöğretim kurumlarında ve dershanelerde yapılan kimya öğretimi arasındaki en önemli fark, dershanenin öğrencileri üniversite sınavına hazırlamaya yönelik olması, okullardaki öğretimin ise öğrencilere kimya ile ilgili temel kavramları kavratma, fen bilimlerinin doğasını anlatma ve bilimsel düşünmeyi kazandırmaya yönelik olmasıdır.

Okullarda yürütülen öğretim faaliyetleri, öğretim programlarının uygulanmasına yönelik olduğu için, yapılan kimya öğretiminde teorik derslere problem çözümünden daha fazla önem verilmesini ve sınavda soru çıkmayan konuların da anlatılmasını

gerektirmektedir. Bu durum okul derslerinin öğrenciler tarafından ikinci plana atılmasına ve sınav sisteminin yapısından dolayı okulların başarısız gözükmesine sebep olmaktadır.

Okullara devam eden öğrencilerde dershaneye gitmeden kesinlikle üniversite sınavında başarılı olunamayacağı şeklinde katı bir önyargı oluşmakta ve bunun sonucu olarak da öğrencilerin okula güveni giderek azalmaktadır.

Öğrencilerin sınavda sorulmayacak konuları dinlemek istememeleri ve konu anlatımı yerine soru çözümünü istemeleri, okulları üniversiteye girmek için mezun olunması gereken birer kurum olarak görmeye başlamalarına sebep olmakta, bu durum ise okuldaki öğretimi olumsuz şekilde etkilemektedir.

Araştırmada elde edilen bu sonuçlara dayalı olarak, öğretmenlere, eğitim kurumu yöneticilerine ve üst düzey yöneticilere yönelik aşağıdaki önerilerde bulunulabilir.

ÖSS sınavı içeriği ile ortaöğretim kimya öğretim programı uyumsuzluk göstermekte, bunun sonucunda öğrencilerin kimya ders-

lerine olan ilgileri azalmaktadır. Bu sorunun giderilmesi için üniversite sınav içeriği bilgiyi de ölçecek şekilde yeniden düzenlenmelidir.

Okullarda görev yapan kimya öğretmenlerin öğretim sürecindeki etkililiğini arttırmak için, derslerin içeriğinin ve okul başarısının ÖSS sınavındaki etkisi artırılmalıdır. Bu sayede öğrenci okuldaki derslere yeterli ilgiyi göstermeden ve yeterince çalışmadan sadece dershaneye giderek ÖSS’de başarılı olamayacağını anlamalıdır.

Ortaöğretim kimya müfredatının içeriğinin sadeleştirilmeli ve kimya derslerine ayrılan haftalık ders saatleri artırılmalıdır. Böylece öğrencilerin üniversiteye girebilmek için gerekli bilgi ve becerileri ortaöğretimde kazanmaları sağlanmalıdır.

Üniversiteyi kazanan öğrencilerin soru çözme becerisinin geliştiği, fakat, gerekçe ve neden-sonuç ilişkisi kurma konusunda yetersiz kaldıkları belirlendiğine göre, sınav sistemi öğrencilerin uygulama, analiz ve sentez düzeyindeki bilgilerini de ölçebilecek şekilde geliştirilmelidir.

KAYNAKLAR

Baykul, Y. (1989). *ÖSS İle Yoklanan Bilgi ve Beceriler Farklı Tür Okul ve Sınıflarda Ne Ölçüde Kazandırılmaktadır?* Ankara: ÖSYM Yayınları.

Bayırlı, M., Sürücü, A. & Öçsoy, İ. (1994a). *Özel Öğretim Kurumlarından Dershane Programının İşlerliği ve Fen Dersleri Öğretiminde Çözüm Önerileri*, I. Ulusal Fen Bilimleri Eğitimi Sempozyumunda Sunulan Bildiri, s. 85-94, İzmir.

Doymuş, K., Canpolat, N., Pınarbaşı, T. & Bayrakçıken, S. (1999). *1999 ÖSS Kimya Sorularının Düzey ve İçerik Yönünden*

Değerlendirilmesi, IV. Fen Bilimleri Eğitimi Kongresinde Sunulan Bildiri, s. 203, Ankara.

Kete, R., Ok, G. & Özdemir, A. (2000). *Dershane ve Okullarda Biyoloji Eğitiminin Karşılaştırılması, Yayınlanmamış Çalışma*, İzmir, Türkiye.

Morgil, İ., Yılmaz, A. & Geban, Ö. (2000). *Özel Dershanelerin Üniversiteye Girişte Öğrenci Başarısına Etkileri, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21: 89-96.

Morgil, İ., Yılmaz, A., Özcan, F. & Erökten, S. (2000). *ÖSS Sınavı İle Üniversiteye Giren Öğrencilerin Ortaöğretim Kimya Programına Ait Bilgilerinin Ölçülmesi*, IV. Fen Bilimleri

Eğitimi Kongresinde Sunulan Bildiri, s. 88, Ankara.

Morgil, İ., Yılmaz, A., Seçken, N. & Erökten, S. (2000). Üniversiteye Giriş Sınavında Özel Dershaneler ve ÖZ-DE-BİR Tarafından Uygulanan ÖSS Deneme Sınavlarının Öğrenci Başarısına Katkısının Ölçülmesi, *H. Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19, 96-103.

Stake, R. E. (1976). *The Logic of the Case Study*, Mimeo: University of Illinois at Urbana.

Umay, A. (2000). *Matematik Öğretiminde Okul ve Dershane Eğitiminin Karşılaştırılması*,

Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi IV. Fen Bilimleri Eğitimi Kongresinde Sunulan Bildiri, s. 517-520, Ankara.

Yiğit, N. & Akdeniz, A.R. (2001). *Lise Fen Grubu Öğrencilerinin Özel Dershanelere Yönelme Nedenleri*, Maltepe Üniversitesi Fen Bilimleri Eğitimi Sempozyumunda Sunulan Bildiri, s. 515-520, İstanbul.

Yin, R. K. (1989). *Case Study Research Design and Methods*. Newbury Park: Sage Publications, CA.